

Omer Hamzić

Likovi zavičaja: Hajrudin Mehinagić

Gračanlija iz Prve proleterske

Hajrudin Mehinagić, sin poznatog gračaničkog kadije Ibrahim efendije Mehinagića, dak Šerijatske gimnazije u Sarajevu, skojevac i komunist, borac Prve proleterske, partizanski komesar, pukovnik one vojske, politički aktivista, nosilac brojnih ratnih i mirnodopskih priznanja i odlikovanja, Beograđanin rado viđen u Gračanici - umro je 27.4.2000. godine u 77. godini života u Beogradu, gdje je proživio više od polovine svog životnog i radnog vijeka. Sahranjen je u prisustvu članova najbliže familije, te najužeg kruga svojih prijatelja i saboraca. Nijemom šutnjom Beograd se oprostio od ovog bivšeg proletera - hladno, protokolarno, rutinski.

Ni tamo partizani nisu više u "trendu".

Ali ovdje kod nas - ime Hajrudina Mehinagića mora imati svoje mjesto u svakom promišljanju o sudbini Bošnjaka muslimana na ovom prostoru, a posebno u traženju odgovora na pitanje: "Jesu li Bošnjaci muslimani u Drugom svjetskom ratu bili na pravoj strani?"..

Hajrudin Mehinagić, stoga, ne može biti zaboravljen i "adaktiran". Uostalom njemu je sada svejedno. Nije Gračanici? Zašto?

Zato što su likovi gračaničkih partizana, uglavnom bez mrlje.

Oni su najbolji dokaz antifašističke prošlosti i tradicije Gračanice, koja se potvrdila i tokom posljednjeg rata za Bosnu i Hercegovinu.

Oni su najbolji dokaz jedne antifašističke vertikale koju neki namjerno ili zbog vlastitih gluposti negiraju.

Hipoteku "ustaškog kraja" Gračanica je nosila dugo poslije Drugog svjetskog rata i to platila previsokom cijenom. Jesmo li izvukli pouke iz toga?

Gračanica nema razloga da se stidi svojih partizana, naprotiv.

Hajrudin Mehinagić je "koljenović". Otišao je u "šumu" iz ubjeđenja i čistih ideala, a ne "pod moranje" kao mnoge fukare i gologuzovići. I kasnije - kad su se mnogi njegovi drugovi i "drugovi" grabili za materijalna dobra i privilegije, pljujući sami po sebi i po čuvenom partizanskom moralu, Hajrudin Mehinagić je ostao na visini svog dostojanstva i morala koji je nosio iz porodice - sit čovjek, ljudeskara, koljenović i gospodin.

Hajrudin Mehinagić potiče iz ugledne gračaničke familije Mehinagića u kojoj su dominirale dvije tadašnje čaršijske veličine: Rifataga - po bogatstvu i stilu života, Ibrahim efendija - po pameti i znanju. Svaki na svoj način ostavili su traga u gračaničkoj čaršiji između dva svjetska rata. Svaki na svoj način uticali su na mladog Mehinagića, koji je, tražeći neku svoju originalnu životnu stazu, između te dvije snažne ličnosti odrastao brže od ostale djece i - ironijom sudbine, igrom slučaja ko zna...našao se sasvim kontra...

Početkom Drugog svjetskog rata sin učenog gračaničkog kadije i alima Ibrahim efendije Mehinagića, nije želio biti "cvijeće hrvatskog naroda" u državi Ante Pavelića, niti slijediti pronjemačke državne projekte koji su u to vrijeme bili oko njega u opticaju. Jedini realan izlaz za sebe i svoju generaciju u Bosni i Hercegovini prepoznao je u širokom antifašističkom pokretu, koji je bio na pozicijama antihitlerovske koalicije, demokratskih i socijalnih promjena u zemlji. Kao dak Šerijatske gimnazije u Sarajevu, našao je svoje mjesto u

grupi naprednih, lijevo orijentisanih "šerijatlija" koji su, pod utjecajem sarajevskih komunista, aktivno djelovali s pozicija antifašizma. Kada je čitavoj grupi zaprijetila opasnost od hapšenja i "zgbije", napuštaju internat i školu i bježe "u šumu".

U nekim starim hronikama o tom bjegstvu zabilježeno je otprilike sljedeće: grupa od 13 daka Šerijatske gimnazije, skojevaca, po naredenju više partijske instance izvukla se iz Sarajeva 8.3.1942. godine na područje Trnova, odakle se brzo prebacila u Foču, gdje ih je primio i Vrhovni komandant Josip Broz Tito. Grupa je raspoređena u redove Prve proleterske brigade, koja je nešto ranije formirana u Rudom, kao prva operativna jedinica partizanske vojske. Dolazak i uključivanje daka šerijatske gimnazije iz Sarajeva u redove Prve proleterske bilo je od ogromnog političkog značaja za dalji razvoj NOP-a na ovim prostorima.

Kao i mnogi drugi mladići u partizanskim redovima, i Hajrudin je ratovao za ideale, za ostvarenje vizije nekog boljeg, naprednijeg i poštenijeg svijeta. Brzo je stekao ugled hrabrog, nadasve požrtvovanog i odvažnog borca kojeg je krasilo lično poštenje i disciplina. Sa Prvom proleterskom prošao je gotovo sve ofanzive i najteže borbe, više puta je ranjavan, jedanput i teže. Iz rata je izašao kao komesar brigade i ostao u armiji sve do svog penzionisanja u činu pukovnika 1.1.1972. godine.

U vrijeme obnove i izgradnje zemlje, prisilnih otkupa, velikih nacionalizacija i oduzimanja imovine od onih koji su imali previše, Mehinagić je čvrsto i naivno vjerovao da se davalo onima koji su imali premalo. Podržavao je imovinsko i svako drugo razvlašćivanje takozvane klase bogatih, gazdinskih i imućnih porodica, pa i vlastite - javno je istupao, držao vatrene političke govore. Bile su to burne godine obračuna sa IB i raznim drugim neprijateljima "naroda i države", uslijedila je zatim velika tršćanska kriza, 1952. i 1953. godine i početak hladnog rata u Evropi. Trebalo je pokazati narodu da su i sinovi bivših protivnika režima ostali na pravoj strani, trebalo je time pokazati čvrstinu sistema i pridobiti mase "pravovjernošću partiji". Između ostalih gradova, da li slučajno, Mehinagić

je, po zadatku partije, "prosipao moral" i u svojoj rodnoj Gračanici...

Ostat će zauvijek tajna u kakvim su odnosima u to vrijeme bili otac efendija i sin komunista. Iako uobičajeni kontakti i porodični susreti među njima nikada nisu prekidani, neki smatraju da stari kadija nikad nije blagoslovio izbor i krajnje životno opredjeljenje svoga sina Hajrudina. Naprotiv, suprotnosti su bile vrlo oštre i duboke, ali se o njima nije govorilo. Obojica, i otac i sin, ostali su čvrsto na svojim pozicijama, svaki na svojoj obali, svaki sa svojim opredjeljenjima, idealima i zabludama. Bilo je tu i čaršijskog ponosa i prkosa, razočarenja, griznje savjesti, trpljenja... Šutnje o tim pitanjima najviše.

Ne zna se kada će Mehinagić kao mlad i perspektivan oficir, borac Prve proleterske i zaslužni partijski kadar doživjeti svoja prva razočarenja i shvatiti da su mladalački ideali jedno, a gruba društvena stvarnost koja ga je počela pritiskati sasvim nešto drugo. Vidio je oko sebe korupciju vlasti i visokih vojnih komandi, opšti grabež i izopačenost, pljačku i privilegije, lagodan život privilegovanih - i tešku bijedu radnika, bezemljaša, gradske sirotinje. Shvatio je uzaludnost borbe za čiste ideale svoje mladosti i nije se mogao uklopiti u tu privilegovanu kastu, među skorojeviće, grebatore, ližisahane i lopove...

Prvo veće razočerenje doživio je negdje odmah poslije tršćanske krize kada mu je za dlaku izmaklo priznanje narodnog heroja, koje je "pošteno zaradio" kao borac Prve proleterske. Da ga ne dobije, pobrinuli su mu se najbolji drugovi. Na sličan način zauvijek mu je izmakao viši vojnički čin i zaustavljeno svako dalje napredovanje u vojničkoj karijeri. Za to su se ovoga puta pobrinuli "pravovjerni" iz komiteta ili svemoćne UDBE. Je li to bilo nepovjerenje zbog oca efendije koji je "odležao svoje" ili su u pitanju bili neki drugi razlozi nije bilo jasno ni samom Mehinagiću, koji će tako zauvijek ostati pukovnik.

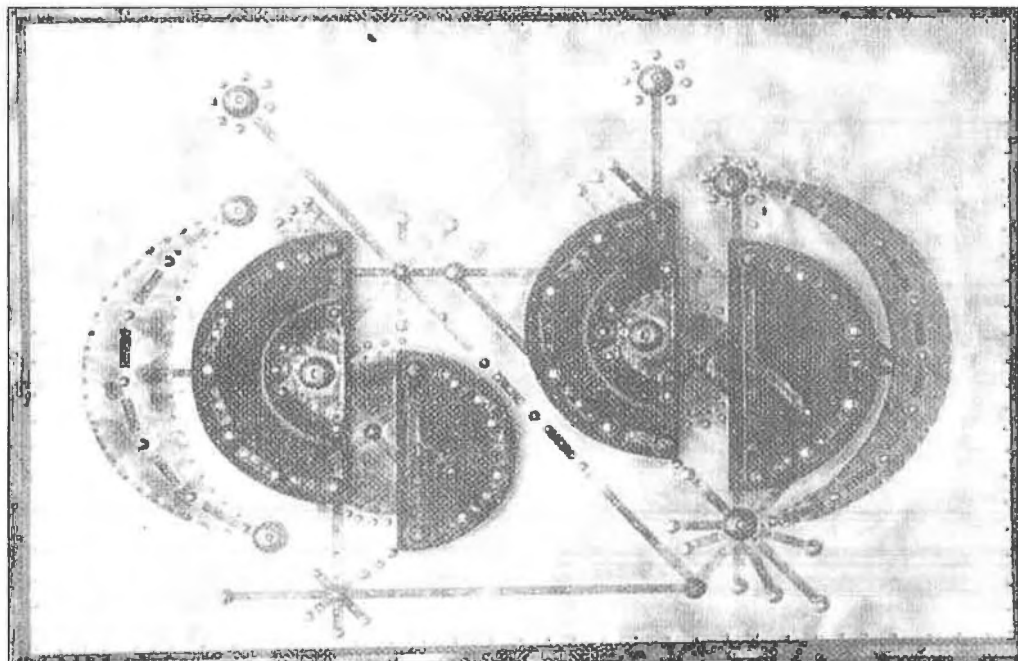
Shvativši smisao "upotrebe čovjeka", doživjevši tipično razočarenje ratnika kao i mnogi iz njegove generacije, na svoj zahtjev, skoro demonstrativno odlazi u penziju i utočište

traži u porodici i mirnom životu, bez halabuke i velikih stresova. Kao čvrst karakter, odrekao se zauvijek nekih svojih mladalačkih zabluda i ambicija isto kao i određenih životnih zadovoljstava, radovao se malim stvarima, posvetio se porodici i privatnom životu. Dolazio je u Gračanicu, trudeći se da ne bude primijećen, da ostane u krugu braće i najboljih prijatelja. Za svoju okolinu bio je vedre naravi, u sebi - ko zna. Tako godinama... Imao je ponekad osjećaj gorčine, možda kajanja...

Životna storija ovog uglednog Gračanlije može biti paradigma mnogih naših bošnjačkih lutanja, zabluda, gorke šutnje. I Hajrudin je jedan od onih koji su čitavog svog života pokušavali da nadu stajnu tačku u sebi, razapeti između svog genetskog naslijeđa, porijekla i porodične tradicije s jedne i zahtjeva nekog novog vremena i težnje da se krene naprijed, da se nešto kvalitetno uradi za Bosnu, za sebe, da se iščupa iz zaostalosti

i bijede ukletog podneblja s druge strane. Bog zna je li je našao. Tokom rata za Bosnu i on je vjerovatno sveo bilans sam sa sobom i sa Bosnom. Teško bolestan i skrhan, u zemlji za koju se nije borio, umro je daleko od zavičaja koji ga je zaboravio. Umro je u krugu svojih najbližih kao tuđin. To je izgleda, pisano svim Bošnjacima kojima je sudbina odredila da budu i ostanu "ni tam ni vam".

Za svoju rodnu Gračanicu ipak Hajrudin Mehinagić ostaje jedan od najsvjetlijih likova u njenoj antifašističkoj prošlosti. On je znao odabrati pravu stranu kad je bilo stani-pani. To je najvažnija činjenica. Sve ostalo u njegovom životu samo je građa za neku uzbudljivu i istinitu porodičnu ili psihološku dramu - koja će ionako otići u zaborav.

Nesim Tahirović, Slika